Szent Gellért püspök és vértanú

Szentünk azoknak a sorába tartozik, akik nem hazánk földjén látták meg a napvilágot, de életük, működésük és haláluk ide kapcsolja őket. Velence volt a szülőföldje, az a lagúnák szabdalta szigetföld, amelynek első lakói a helyi hagyomány szerint Attila hunjai elől menekültek ide a szárazföld városaiból és falvaiból.

980 körül született Velencében. Öt éves volt, amikor szülei -- apját Sagredo Gellértnek hívták -- áteveztek vele a Szent Márk-székesegyházzal átellenben lévő San Giorgio-szigetre. Úgy látszott ugyanis, hogy György nevű kisfiúk (Szent György napján született, ezért kapta a keresztségben ezt a nevet) nem marad életben. Fogadalmat tettek, hogy ha a gyermek a sziget bencés szerzeteseinek imájára meggyógyul, Istennek szentelik az életét, és mindjárt a monostorban hagyják. A gyermek fölgyógyult, ott maradt, és fokozatosan bevezették őt a kor szellemi és a Szent Benedek rend lelki életébe, fegyelmébe. 15 éves lehetett, amikor édesapja Jézus iránti szeretetből szentföldi zarándoklatra indult. Társaival együtt elérte Palesztina partjait, ahol rabló arabok támadták meg őket. Csatára került a sor, s bár a támadókat megfutamították, édesapja holtan maradt a csatatéren. Így teljesült az a vágya, miszerint abban a földben szeretne pihenni, amelyet a Megváltó vére öntözött... Az ő emlékére vette föl az ifjú György a Gellért nevet. Nem sokkal később az édesanyját is elvesztette, a San Giorgio monostor sírboltjába temették el.

Huszonöt éves korában rendtársai őt tették meg a monostor perjeljévé, majd Vilmos apát javaslatára, tudásának elmélyítése végett, másodmagával Bolognába küldték, hogy később elfoglalhassa a kolostori iskola egyik tanári posztját. 32 évesen tért vissza a Szent György szigeti monostorba, de nem sokáig tanított, mert Vilmos apát halála után őt választották meg szerzetestársai apátnak. Talán édesapja emléke vagy a hithirdetés vágya késztette arra, hogy 3 év múltán lemondjon apáti tisztéről és a Szentföldre induljon.

1015 február vége felé szállt hajóra két társával, hogy Zárába (ma: Zadar) jusson, s onnan továbbhajózzék Palesztina felé. De a kitört tengeri vihar miatt Isztria partjai felé sodródtak. Ott a Parenzo (ma Porec) melletti Szent András-sziget kikötőjében vetettek horgonyt, és a sziget bencés monostorában találtak menedéket. A több hétre elhúzódott kényszerpihenő közben Gellértnek nem egyszer nyílt alkalma, hogy megbeszélje útitervét az ugyancsak ott időző Razina, más nevén Gaudentius pannonhalmi apáttal, aki szerette volna őt megnyerni magyarországi kolostoralapítási és térítői tervének. Gellért azzal a nem titkolt szándékkal engedett unszolásának, hogy Magyarországon keresztül könnyebben eljuthat majd a Szentföldre. Átkelvén a part menti hegyláncokon, majd a Dráván, 1015. május 3-án érkeznek Pécsre, Mór püspökhöz. Vele és Asztrik pécsváradi apáttal onnan Székesfehérvárra, István királyhoz mennek. Nagyboldogasszony napján járul Gellért a király elé, és találkozásuk hatására István meghívja őt Imre fiának nevelőjéül. Nyolc éves volt ekkor Imre, és szentünk 7 évig nevelte az esztergomi királyi palotában. Tanítványának életszentsége tanúsítja, hogy nevelő, oktató munkája nem veszett kárba!

Ezután következtek a bakonybéli remeteség évei. A monostor melletti erdei kunyhóban tudott leginkább elmélkedni és dolgozni. Ekkor írta szentírásmagyarázó munkáit, többek között a Zsidókhoz írt levélhez és Szent János apostol I. leveléhez. Kár, hogy e munkái mind elvesztek. Kb. 1028-ig örülhetett a monostor csendjének és erdei magányának. Ajtony vezér legyőzése után Szent István hívatta, hogy rábízza a Maros menti egyházmegye megszervezését. Ajtony annak idején a bizánci császárság szomszédjaként görög szertartás szerint vette föl a keresztséget, s telepített Marosvárra néhány görög szerzetest. Csanád vezér ostroma után ugyan elmenekültek, de pl. Oroszlámoson még a 13. sz. elején is voltak.

Gellért az egyházszervezést azzal kezdte, hogy fölosztotta az egyházmegye területét 7 főesperességre, s ezek élére a magával hozott papok közül azokat állította, akik tudtak magyarul. Majd a papi utánpótlás biztosítására káptalani iskolát szervezett, végül templomokat építtetett, köztük a székesegyházat és a bencés monostor Boldogságos Szűz oltalmába ajánlott templomát. Tevékenységét a szent életű király bőkezűen támogatta. E tekintetben, de más, sorsdöntőbb szempontból is, végzetes fordulatot jelentett a király halála 1038- ban. Hiába volt az új király, Péter velencei, akárcsak Gellért, az uralkodáshoz és a magyarság megnyeréséhez

nem értett. Idegenpártolása miatt nemzeti forradalom űzte el őt a trónról. Utóda, Aba Sámuel sem vitte sokra. Zsarnoksága miatt 1043-ban a koronát és a húsvét megünneplését is megtagadta tőle Gellért. A fölfordulásnak ezen évei készítik elő vértanúságát is. Ha arra gondolunk, hogy a csanádi püspök e vérzivataros években hittudományos munkákat írt, rádöbbenhetünk, hogy semmiképpen sem kereste a vértanúságot, hanem inkább csak elfogadta azt.

1046 szeptemberében a lengyelországi száműzetésből hazatérő Vászoly fiak, Endre és Levente fogadására igyekezett püspöktársaival, Böddel és Benetával együtt. Mivel a hercegek még nem érkeztek meg Székesfehérvárra, továbbutazik Diósdig. Az éjjelt itt töltvén, reggel a Szent Szabina-mariatban mondott miséje közben látomása volt közelgő vértanúságukról. Az ún. pesti révhez közeledve Vatha pogány lázadói kőzáporral törtek rájuk. Kiráncigálták Gellértet a szekeréből, hozzákötötték egy kordéhoz, és a később róla elnevezett Kelenhegy szikláiról a mélybe taszították. Holttestét ideiglenesen a pesti Boldogasszony-templomban (a mai Belvárosi Főplébániatemplomban) temették el, később átszállították Csanádra. Szentté avatása Szent László királysága idején történt.